

אסורה על הבעל, אבל כיון שנתעברה ונאסרה על אוריה ממילא נאסרה על דוד. (משיב דבר ח"ד טז. וכן כתב הרש"ש כאן, והסיק ז"ל להורות כן הלכה למעשה).
ואולם כבר כתב הרא"ש בתשובה (לב, טו. מובא בב"י יא), שכל שיודע הבעל בעצמו שבא עליה, אסורה עליו גם כשאין עדים בדבר. וכן מבואר בבית שמואל (יא סק"ג). [ואינו דומה לאונס שהיות ומותרת לבעל מותרת לבעל, כי כאן לפי האמת שנבעלה הרי אסורה לבעלה, אלא שאין לנו הוכחה על כך אבל הבעל שיודע – אסור]. וכבר תמה בשו"ת רב פעלים (ח"א אה"ע ט) על מהרי"ש שנטוון (שואל ומשיב ח"ד עו) והחת"ס (אה"ע כו) שנקטו בכגון זה להתיר. וכן תמה בשו"ת אגרות משה (אה"ע יד) על הרש"ש. [וע' גם אחיעזר ח"א סוס"י ח]. ואולם לפי האמור יש סיוע לדעה זו מפרש"י).

'התם אונס הוה. ואיבעית אימא...'. – מבואר כאן שאשת ישראל הנבעלת באונס אינה נאסרה על הבעל, הואיל וגם לבעל היא מותרת. ואולם יתכן לומר שלפי לשון אחרונה אין הדין כן, אלא כל אשת איש הנבעלת במזיד אסורה לבעל, ורק כאן היתה מותרת לפי שלא היתה אשת איש. אכן מדברי התוס' (בשבת נו וביבמות לה. וכ"ה ברא"ש שם) נראה שנקטו כדבר מוסכם להתיר. אבל בירושלמי (המובא בתוס' סוטה רפ"ה) משמע שאסורה לבעל. וצ"ע. (עפ"י משנה למלך – סוטה ב, יב. וע' בית שמואל וח"מ אה"ע יא שנקטו להתירא. וע"ע שו"ת כתב סופר אה"ע ה; רב פעלים אה"ע ח"א ט; אגרות משה אה"ע ח"ד מה).

דף י

'הואיל וקנס חכמים הוא... קנסא?! מאי קנסא...'. – ע' בהגהות ריעב"ץ שבסוף המסכת, במה שביאר שלאמיתו של דבר אין שיבוש בדברי הברייתא אלא פירוש דברים.

'מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה' – התוס' (בסוטה כז. ד"ה איש) פרושו שאפילו לרשב"ג שכתובה דאוריתא – לא ממש מדאוריתא אלא יש לה סמך מהתורה. [ונפקא מינה לענין זיבורית או מעות כבדות וקלות, שהחמירו בה חכמים כאילו היתה מדאוריתא].
ויש מי שפירש לשון 'סמכו חכמים' עפ"י מה שכתבו ראשונים שאף למאן דאמר כתובה דאוריתא, סך הכתובה אינו קצוב מהתורה, וחמישים כסף אסמכתא בעלמא הם, ולשון 'סמכו' קאי על שיעור הכתובה. (מצפה איתן)

'ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה פתח פתוח מצאתי, אמר ליה שמא הטיתה...'. – יש לפרש שמדובר באופן שאינה נאסרת עליו, כגון באשת ישראל ונתקדשה גדולה מבת שלש, שיש בדבר ספק ספקא. ואעפ"י כרצה רבן גמליאל להפסיד דעתו בדברים של טעם. אי נמי גם באופן שאין אלא ספק אחד, וראוי לדקדק עליו שמא טעה, וכשיחזיק בדבריו שודאי מצא פתח פתוח אזי היה נאמן לאוסרה עליו. (ריטב"א)

'(ע"ב) גיהוץ שלנו ככיוס שלהם, ואי אמרת ניעבד גיהוץ...'. – ואם תאמר, מכל מקום נבדוק כי אולי נמצא דם ואז בודאי יתבדו טענותיו, ואם לא נמצא ישאר הדבר בספק ויהא דינו כמו עתה שאי אפשר לבדוק?
– משמע שאין לעשות בדיקה באופן שגם לאחר הבדיקה לא נדע הדבר בודאות. (עפ"י אילת השחר)

'אמר להן הביאו לי שתי שפחות...'. – ולא בדק על פי נשים שיראו אם בתולה היא או בעולה – בשו"ת

מהר"ם חלאוה (כו) הוכיח מכאן שאין הנשים נאמנות בזה אלא צריך בדיקת אנשים דוקא, ואין זה מלתא דעבידא לאגלוויי. (ואין הדבר ברור – ע' באו"ח ח"א תשמז; שו"ת מהר"ל עב ואילך).

ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל – אף על פי שגם בשפחה אסור לזלזל, שמא היה נותן להן דמי בשתן [וכשמואל שבדק בשפחתו. נדה מז.]. (ריעב"ץ)

דשא – אמר רבא: דרך שם... – לפי שתרגום ארמית קרוב ללשון הקודש, לכך מפרשים מלים ארמיות מסוימות שנגזרו מלשון הקודש בקיצור לשון. (מהרש"א שבת עז)

'ככתבם וכלשונם'

'חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה' –

'... וגם דבר נחוץ הוא להודיע מה שאמרתי איזה פעמים שאיכא עוד חיוב כהחויב דנכסי צאן ברזל שצריך לשלם להאשה כשמגרשה או נתאלמנה כדין הכתובה; דהא מפורש בגמרא שסעודת הנישואין מחוייב החתן לעשות, דהא בשביל זה נאמן כשאומר פ"פ מצאתי, כדאמר ר"נ אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר בכתובות דף י' ע"א... ואם הכלה עושה הסעודה כמנהגנו הרי אין לו להיות נאמן, ולא הוזכר חילוק לומר שאם הכלה עשתה הסעודה אינו נאמן. וגם הא זה מאות בשנים שהכלה עושת הסעודה ולא הוזכר שבדורות אלו אינו נאמן – אלא צריך לומר דמה שהיא עשתה הסעודה הוא נחשב כהכניסה לו נדוניא דמי הסעודה שהוא יצטרך לשלם כשיגרשנה ותתאלמן. ואף שעל מעות שמכנסת האשה נדונייתא צריך להוסיף שלישי, הוא במעות מזומן שעשוין להרויח בהן אבל מעות אלו דהוציאה על עשיית הסעודה שהיה הוא צריך להוצא, הוא כנתינת מעות כאלו שידוע לכל שלא שייך להרויח בהן שליכא טעם שיוסיף...'. (מתוך אגרות משה אה"ע ח"ד צב)

(ע"ב) 'ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים... לך זכה במקחך... נתחייב במקחך אמר ליה' –

'הנה בדבר בתולה אחת שהיא בת עשרים ויש לה שערות אבל עדיין לא בא לה האורח כנשים, ויש מהרופאים שאומרים שכאשר תנשא לאיש ותבעל יהיה לה הוסת ותוליד בנים, אם יכול אביה להשיאה לאיש בסתם שלא לגלות לו זה שעדיין לא היה לה אורח כנשים ולא יהיה בזה חשש קידושי טעות – לע"ד איכא ראייה מפורשת מכתובות דף י' בההוא שבעל ולא מצא דם... הרי חזינן שאף לר' יוסי בר אבין שרבן גמליאל נמי סובר כדתני ר"ח וכרבי מאיר שמה שאין לה דמים הוא חסרון לבנים, ומ"מ קיים המקח אף שהוא חוב לו. וצריך לומר דגם בלא דמים אפשר לה להוליד בנים אך לא מרובים... וכיון שראויה בעצם לבנים, שהרבה אנשים אין מקפידין כל כך שיהיה להם הרבה בנים, וגם אין מקפידין כל כך שתתעבר תיכף דמטעם זה אינו מקח טעות. ויש גם בזה ספק מצד שיש מהרופאים שאומרים שלאחר שתנשאיבוא לה האורח כנשים ותוכל להוליד גם תיכף וגם הרבה בנים... איני רואה שיהיה חיוב לגלות זה. ולרווחא דמילתא יחליטו האב והבת שאם יעבור זמן של ארבע שנים ולא תתעבר וגם לא יבא לה אורח כנשים, תקבל ממנו גט בלא קושי ובלא שום תביעות ממנו, שלהחלטה זו שוב לא יהיה להנשואה כמעט שום הפסק, שודאי לא יצטרכו לגלות אף לא ממדת חסידות. והשי"ת ישלח לה זיווגה בקרוב ותזכה לבנים זרע ברכ' ה". (מתוך אגרות משה אה"ע ח"ג כז)

'מאי אלמנה – אמר רב חנא בגדתאה אלמנה על שם מנה' –

הענין בזה כדאיתא בזה"ק (משפטים קב.) ומאן דנסיב ארמלתא כמאן דעאל בימא ברוחין תקיפין בלא חבלין ולא ידע אי יעבר בשלם אי יטבע גו תהומי. והיינו שאינו יודע אם שייכות לו בשורשו. וזה שנקראת אלמנה – אל מי שייכות המנה הזאת. וחכמינו ז"ל המתיקו זאת במתק לשונם שקראו אותה על שם מנה, היינו שמבוררת לחלקו שהוא מנה שלו. (מי השלוח – ח"ב לקוטי הש"ס. וע' בספר בני יששכר (אדר ב,ז) מה שכתב בענין זה, שלאחר שחכמים תקנו זמן לנישואי אלמנה, תקנו בזה שע"י נישואיה יברר אותו ניצוץ שנשאר בה מרוח בעלה המת. וזו לשונו בסוף דבריו: 'ודכירנא מלתא שאמר לי כבוד מחותני הרה"ק הנ"ל ששמע בשם הרה"ק מהרד"ב זצוק"ל, שנפש הנפטר אין לה עליה כ"כ למחוז חפצה עד שתנשא אלמנתו אם היא ראויה לכך עדיין. והיה הדבר לפלא בעיני שהוא היפך דברי הזהר. ומעתה יתברר דברי קדשו, שדברי הזהר אמורים קודם התקנה אבל לאחר תק"ח יש עליה להנפטר ע"י הנושא. שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל. הבן הדבר'.

דף יא

'הגירות והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנתחררו' – דרך הש"ס בכמה מקומות שלא להקפיד על הסדר שנקט ברישא, גירות שבויה ושפחה. (עפ"י תוס' ע"ז ג. ד"ה יבא, ועוד)

'גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין' – אף על פי שיש לנו לדחות הגר בתחילה (כבימות מזו.) ואמרו (שם קט): רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים – דוקא גדולים שטעמו איסור, קשים הם לישראל כספחת, משא"כ בקטנים אין לחוש לכלום. (ריעב"ץ)

– הראשונים דקדקו מדוע נקטו בגמרא טבילה בלבד ולא אמרו 'מלין ומטבילין אותו על דעת בית דין'. ויש לומר על פי מה שרואים בגמרא שאין להתחשב במה שהכנסה לדת יהודית מהוה זכות אמיתית עבורו, אלא מתחשבים ברצונו ובדעתו כפי שהם עתה מצבו הנוכחי, שהרי בגדול אומרים כיון דבהפקירא ניחא ליה אין זו זכות אלא חובה. ואם כן גם קטן שלא טעם טעמא דאיסורא, הלא המילה היא צער גדול עבורו ואין נאמר זכות היא לו – על כן נראה לחדש שבאמת אין מלין אותו לכתחילה על דעת ב"ד, כיון דחוב הוא לו במקצת, אלא מדובר שמלווה כבר מקודם שלא על ידי בית דין [שנוכחות בית דין במילה אינה מעכבת] ועתה באים להטבילו.

[ובזה מתורץ מה ששאלו בגמרא 'הבינן לה קנס ואזלה ואכלה בגיותה?'] ומדוע לא שאלו כן על ברכת המילה, כיצד מברכים אם לבסוף יוברר למפרע שמילה זו אינה מילת גירות כלל. (ואין לומר שמ"מ בשעתו היתה זו ברכה הגונה, כי הרי נראה שהמחאה מגלה למפרע שלא היתה גירותו כלום, שאל"כ מהו ששאלו על תשלומי ממון, הלא בשעתו היו חייבים ליתן לה ומדוע יימנעו מכך בגלל העקירה העתידה, אלא ע"כ משום שאז יוברר שמתחילה נכרית בעל) – אך לפי האמור ניחא, כי לא דובר בגמרא שמלים אותו לכתחילה]. (עפ"י דעת כהן קנא. א. עיקר הסברא כבר נמצאת בשמ"ק, שמילה אינה זכות גמורה. ונראה פשוט שבמקומות שגם הנכרים מלים, אין כאן צד חובה.

וע' באגרות משה (יו"ד ח"ב ככו) שפירש דקדוק לשון הגמרא, שבמילה אין צריכים לכוונת בית דין לזכותו במילה ודי בזה שתיעשה בפני ב"ד, משא"כ בטבילה צריך כוונת בית דין. ולפי"ז נראה שאעפ"י שהמילה חובה היא לו, אין מניעה למולו, כי הרי למילה אין צריך דין זכיה, ולאחר שנימול שוב יש כאן זכות גמורה בטבילה. אלא שצ"ע שבאג"מ במקום אחר (יו"ד ח"א קנח, וכן בס' קסא) נקט בודאות שאף במילה צריך לדין 'זכין'.

ב. ב'הר צבי' צידד לומר [דלא כהוראת הגר"י קלמס] שיש לברך כשמגיירים גר קטן, ואין לחוש שמא אח"כ ימחה ויבטל